

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Tove Janssons bortglömda bilderbok är ett ovanligt mångkonstverk

Österlund, Mia

Published in:
Hufvudstadsbladet

Published: 12/03/2025

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Österlund, M. (2025). Tove Janssons bortglömda bilderbok är ett ovanligt mångkonstverk: [Recension av Tove Janssons bilderbok Skurken i muminhuset]. *Hufvudstadsbladet*, 20. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025042831668>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Tove Jansson & Per Olov Jansson, *Skurken i muminhuset*, Förlaget, [1980] 2025.

Fotografisk bilderbok med miniatyrkonst och otäck odör

Tove Janssons minst kända bilderbok, *Skurken i muminhuset*, utkom första gången 1980 och i nyutgåva 2010. Boken har mest setts som en förevändning för att få visa upp det muminhus hennes livspartner Tuulikki Pietilä och parets vän Pentti Eistola byggde med assistans av Jansson. Dockhuset, två meter högt och fem våningar stort, är ett mischmasch av arkitektoniska stilar och finns att se i Tammerfors Muminmuseum jämte skisser och dokumentation över byggprocessen. Den tredimensionella skapelsen bjuder in betraktaren till att göra egna upptäckter och fascineras över det minutiösa miniatyrarbetet. Även novellen "Dockhuset" (1978) beskriver den tidsslukande processen med att bygga ett dockhus, som hotar bryta bandet mellan byggarna, ett äldre homosexuellt manspar. Miniaturer är i hjärtat av Tove Janssons konst, de återkommer som ett ständigt spel med skalor och storleksförhållanden och saknar inte queer klangbotten.

Den fotografiska bilderboken

Muminhuset innehar huvudrollen i den fotografiska bilderboken *Skurken i muminhuset*. Fotografiska bilderböcker har först nyligen börjat studeras på allvar, som i Elina Drukers och Bettina Kümmerling-Meibauers matiga antologi *Photography in Children's Literature* (2023). Konstellationen barn och fotografi befinner sig i en brännpunkt. I fotografins barndom sågs själva kameran som ett barn, som erbjöd en ny, naiv blick på världen, en radikal blick som erbjöd vuxna nya perspektiv. Vid olika tider har det också ansetts olämpligt för barn att betrakta fotografier. Efterhand steg den fotografiska bilderboken fram som ett modernt medium för barn. Janssons fotografiska bilderbok med fotografier av brodern Per Olov Jansson ingår i det Boel Westin kallar syskonarbetsgemenskap. Genom hela sin långa konstnärskarriär arbetade Jansson kollektivt med olika samarbeten med sina syskon och med mamman Signe HAM Hammarsten, som arbetade med miniatyrer, främst frimärken.

Förtätad spänning och illalukt

Skurken i muminhuset drivs av en spänningsintrig. En fullmånenatt på höstkanten ligger Lilla My sömnlös, hör märkliga ljud och känner en otäck odör. Hon börjar leta sig genom muminhusets alla skrymslen i jakt på inkräktaren:

"Vid midnatt, osedd av alla, smög en liten svart skugga uppför verandatrappan och in i huset. Naturligtvis var det ingenting märkvärdigt med att folk kom och gick som det föll dem in vid alla tider på dygnet; muminfamiljens hus står alltid öppet. Men den här nattliga gästen var inte som vanligt folk."

Det inledande fotografiet visar vem inkräktaren är, Stinky, som gnager sönder möbler och sprider sin stank. Berättargreppet ger läsaren ett försprång.

Lilla My får briljera som de svåra ordens mästare: "Här luktar konspiratoriskt" tänker hon och säger: "-Vi har att göra med en ganska liten tjuv, en *diminutiv*. / - Det låter hemskt, sa mumin". Det lönar sig att hålla ögat på hur Jansson gestaltar Lilla My, hon skrev nämligen fram en mycket fyllig flickskildring som inte uppskattats i hela sin bredd. Jakten på skurken för dem från rum till rum, där ett vimmel av figurer störtar omkring och skriker.

Boken utspelar sig nattetid och fotografierna är följaktligen murriga. För den som är van vid Janssons bilderbokskolorism, kan det vara en utmaning att ta till sig de stummare dockorna och interiörerna. Men Per Olov Janssons skickliga fotografier lyckas fånga minspel och stämningar och berättelsen får liv och breddar Tove Janssons repertoar.

Jansson arbetar med förskjutningar av skalor i hela sitt författarskap. Även *Skurken i muminhuset* är ett utslag för detta: själva dockhuset, de små muminfigurerna och som grande finale Stinky som är påfallande liten, även i relation till de andra. Att de så snabbt accepterar hans stank, och hjälper upp saken med att sätta in en vädringslucka förvånar kanske, men är ett utslag av muminfamiljens outsinliga tolerans. Att Stinky visar sig vara en av muminpappans hemliga bekanta öppnar för frågor kring vad ett hem är, vem som har hemligheter och hur man kan skapa ett hem som rymmer mångfald. För att hålla sig lugn får Stinky gnaga sönder det ena och det andra som kanske skulle ha sparats på vinden, men som absolut inte skulle ha getts bort i present.